

مجله اقتصادی

شماره‌های ۹ و ۱۰، آذر و دی ۱۳۹۶، صفحات ۵۱-۲۳

صادرات غیر نفتی و واردات کالا در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)

فرزانه عباسی

کارشناس ارشد علوم اقتصادی

abasi.farzane4@gmail.com

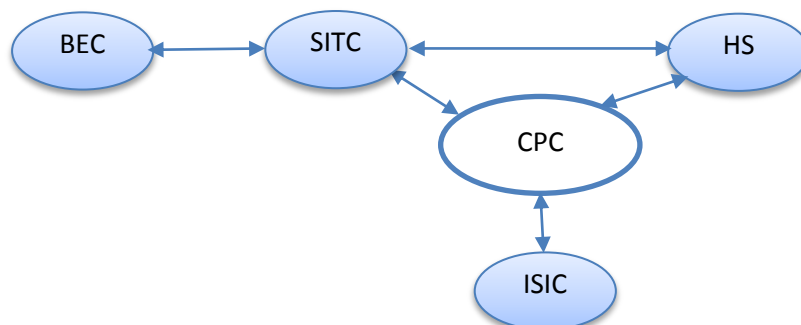
کمیسیون آمار سازمان ملل در سال ۱۹۶۵ دسته‌بندی کلانی از سیستم طبقه‌بندی‌های تجاری با عنوان طبقه‌بندی گستره اقتصادی یا BEC ایجاد کرده است که در این روش در طبقات اقتصادی کالاهای تجاری، مواد غذایی از صنعتی متمایز و همچنین تجهیزات سرمایه‌ای، کالاهای مصرفی بادوام و بی‌دوام با هدف تحلیل‌های اقتصادی کلان از یکدیگر تفکیک شده‌اند که می‌توان از این طبقه‌بندی با هدف تفکیک کالاهای تجاری به صورت مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای بهره‌برداری نمود. در این تحقیق تلاش شده است تا از طریق انطباق محصولات تجاری کدهای نظام هماهنگ (HS) گمرک جمهوری اسلامی ایران، محصولات تجاری به تفکیک طبقه‌بندی BEC استخراج شود. با انطباق کدهای تعرفه محصولات تجاری کشور از HS به BEC می‌توان اذعان داشت که کالاهای واسطه‌ای دارای بیشترین سهم و کالاهای نهایی مصرفی و سرمایه‌ای سهم ناچیزی از سبد صادرات غیر نفتی و واردات کشور را طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ داشته‌اند، به طوری که در سال ۱۳۹۵ بیش از ۷۴ درصد از سبد صادرات غیر نفتی کشور به لحاظ دلاری و حدود ۵۴ درصد از سبد واردات کشور به لحاظ ارزش دلاری در اختیار اقلام واسطه‌ای است. واژگان کلیدی: طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)، کالاهای مصرفی، کالاهای واسطه‌ای، کالاهای سرمایه‌ای.

۱. مقدمه

اهمیت اطلاعات اقتصادی به گونه‌ای است که امروزه به‌عنوان عامل اصلی برنامه‌ریزی برای توسعه ملی محسوب می‌شود و دولت‌ها از این ابزار برای نظارت بر برنامه‌های توسعه‌ای خود استفاده می‌کنند. با توجه به اینکه توسعه صادرات یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح‌شده در رشد و توسعه اقتصادی کشورهاست، لذا دسترسی دقیق و منظم به اطلاعات تجاری کالاها می‌تواند نظارت مؤثر دولت‌ها را بر مسیر تحقق اهداف توسعه‌ای به دنبال داشته باشد. در این راستا برای دسترسی به مبانی اطلاعاتی قابل اطمینان و صحیح در حوزه تجارت کالا، می‌توان از طبقه‌بندی‌های بین‌المللی برای جمع‌آوری اطلاعات در این حوزه بهره‌برداری کرد.

طبقه‌بندی فرایندی است که به سازمان‌دهی اطلاعات با نظم سیستماتیک و منطقی می‌پردازد. امروزه سیستم‌های طبقه‌بندی و کدگذاری، عناصر بنیادی فرایند کسب و کار محسوب می‌شوند. با توجه به نقش بسیار مهم طبقه‌بندی در تحلیل شرایط موجود و برنامه‌ریزی برای نیل به اهداف آتی، سازمان ملل متحد این مهم را به‌عنوان ابزاری مؤثر مورد پیگیری و بررسی قرار می‌دهد. در این راستا می‌توان اشاره داشت که بر اساس آمار سازمان ملل تاکنون ۴۲۲ طبقه‌بندی (شامل فعالیت‌ها و محصولات) در ۱۱۸ کشور جهان مورد استفاده قرار گرفته است. در این بین مهم‌ترین طبقه‌بندی‌هایی که در مسیر تکامل تاریخی به‌عنوان اصلی‌ترین بنیان‌های اطلاعاتی در زنجیره دسته‌بندی اطلاعات اقتصادی و تجاری مورد استفاده قرار می‌گیرند، می‌توان به صورت سیستم‌های طبقه‌بندی بین‌المللی شامل ISIC (سیستم طبقه‌بندی استاندارد صنعتی)^۱، CPC (طبقه‌بندی بر مبنای محصول)^۲، SITC (طبقه‌بندی استاندارد تجارت بین‌المللی)^۳، HS (نظام هماهنگ توصیف و کدگذاری کالاها)^۴ و BEC (طبقه‌بندی گستره اقتصادی)^۵ دانست. ارتباط بین این طبقه‌بندی‌ها را می‌توان به صورت تصویر شماره (۱) نشان داد.

-
1. International Standard Industrial Classification
 2. Central Product Classification
 3. Standard International Trade Classification
 4. Harmonized Commodity Description & Coding System
 5. Broad Economic Categories



نمودار ۱. ارتباط بین طبقه‌بندی‌های بین‌المللی

سیستم طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی ISIC و سیستم طبقه‌بندی محصول SITC بیش از ۶۰ سال پیش طراحی شده و با سابقه‌ترین سیستم‌های طبقه‌بندی در سراسر جهان محسوب می‌شوند که در جهت فراهم آوردن زبانی مشترک به ترتیب در زمینه‌های فعالیت‌های اقتصادی و تجارت کالاها بین کشورها به وجود آمده‌اند. سیستم طبقه‌بندی بر مبنای محصولات یا CPC مقدماتی نیز که یکی از طبقه‌بندی‌های مرجع سازمان ملل محسوب می‌شود، در سال ۱۹۸۹ میلادی ایجاد شد و تا سال ۲۰۰۷ میلادی سه بار ویرایش شده است. سیستم‌هایی مانند SITC، CPC، ISIC و BEC با یک نگاه کلان آماری و برای سامان‌دهی به گزارش‌های بین‌المللی کشورها طراحی شده‌اند. سیستم طبقه‌بندی نظام هماهنگ توصیف و کدگذاری کالاها با عنوان HS نیز برای هماهنگ‌سازی فعالیت‌های ورودی و خروجی کالاها از مبادی گمرک کشورها در سال ۱۹۸۳ میلادی ایجاد و در سال ۱۹۸۸ میلادی اجرایی شد و تا سال ۲۰۰۷ میلادی سه بار ویرایش شده است.

در حال حاضر در کشور ما مرکز آمار و بانک مرکزی به ترتیب متولی اصلی تولید آمارهای اقتصادی بر مبنای طبقه‌بندی‌های ISIC و CPC با هدف طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی کشور هستند و گمرک نیز در حوزه تجارت کالایی کشور متولی تولید آمار تجارت بر مبنای HS است. با وجود نقش بسیار مهم تجارت در رشد اقتصادی و اهمیت آن در بررسی‌های کلان اقتصادی کشور، مرجع خاصی در کشور برای تولید آمار مستمر تجارت بر مبنای طبقه‌بندی‌های SITC و BEC وجود ندارد. لذا در این مطالعه سعی شده است با فرایند تعیین‌شده سازمان ملل متحد در مورد

تبدیل طبقه‌بندی‌های موجود^۱، کدهای تجاری کشور بر اساس HS به محصولات تجاری بر اساس طبقه‌بندی BEC تبدیل شوند و تحلیلی کلان از تغییرات فضای تجاری کلان کشور در صادرات غیرنفتی طی نه ماهه سال جاری در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته ارائه کرد.

۲. طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)

طبقه‌بندی BEC یک نوع طبقه‌بندی کالا تا سطح ۳ رقمی است که کالاها را بر اساس مصرف نهایی گروه‌بندی می‌کند. این نوع طبقه‌بندی معمولاً برای تحلیل‌های اقتصادی داده‌های تجارت بین‌المللی کالا به کار برده می‌شود. این طبقه‌بندی در سال ۱۹۶۵ میلادی توسط بخش آماری سازمان ملل (UNSD) به منظور تفکیک کالاها با توجه به کاربردشان توسعه پیدا کرده است. بر اساس این نظام آماری می‌توان کالاها را به بخش‌های مختلفی شامل غذا، مواد اولیه صنعتی، تجهیزات سرمایه‌ای، کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی‌دوام طبقه‌بندی کرد و همچنین می‌توان با این رویکرد طبقه‌بندی کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای را نیز به دست آورد. سطوح مختلف طبقه‌بندی مذکور به شرح جدول شماره (۱) است و در این مطالعه عملکرد صادرات غیرنفتی و واردات کشور در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ بر اساس این طبقه‌بندی تحلیل می‌شود.

جدول ۱. انواع محصولات بر اساس طبقه‌بندی BEC

کد و عناوین	کد و عناوین
۴- کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) و قطعات و لوازم جانبی	۱- مواد غذایی و آشامیدنی
۴۱ کالاهای سرمایه‌ای (کالای سرمایه‌ای)	۱۱ مواد خام
۴۲ قطعات و لوازم جانبی (کالای واسطه‌ای)	۱۱۱ عمدتاً برای صنعت (کالای واسطه‌ای)
۵- تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی	۱۱۲ عمدتاً برای مصرف خانگی (کالای مصرفی)
۵۱ خودرو سواری	۱۲ محصولات فرآوری شده
۵۲ سایر	۱۲۱ عمدتاً برای صنعت (کالای واسطه‌ای)

ادامه جدول ۱. انواع محصولات بر اساس طبقه‌بندی BEC

کد و عناوین	کد و عناوین
۱۲۲ عمدتاً برای مصرف خانگی (کالای مصرفی)	۵۲۱ صنعتی (کالای سرمایه‌ای)
۲- محصولات صنعتی که در جای دیگر ذکر نشده	۵۲۲ غیرصنعتی (کالای مصرفی)
۲۱ مواد خام (کالای واسطه‌ای)	۵۳ قطعات و لوازم جانبی (کالای واسطه‌ای)
۲۲ محصولات فرآوری شده (کالای واسطه‌ای)	۶- کالاهای مصرفی که در جای دیگر ذکر نشده
۳- سوخت و روان‌کننده‌ها	۶ با دوام (کالای مصرفی)
۳۱ مواد خام (کالای واسطه‌ای)	۶۲ نیمه با دوام (کالای مصرفی)
۳۲ محصولات فرآوری شده	۶۳ بی‌دوام (کالای مصرفی)
۳۲۱ بنزین (Spirit Motor)	۷- کالاهایی که در جای دیگر ذکر نشده
۳۲۲ سایر (کالای واسطه‌ای)	

مأخذ: United Nations

۳. عملکرد صادرات غیرنفتی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

بر اساس کدهای تعرفه هشت رقمی HS و آمار گمرک، در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات قطعی کالاهای غیرنفتی کشور با احتساب میعانات گازی (به استثنای نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی) بالغ بر ۱۲۹،۶۴۸ هزار تن و به ارزش ۴۳،۹۳۰ میلیون دلار بوده است که در مقایسه با سال ۱۳۹۴ افزایشی ۳۸،۰۶ درصدی در وزن و ۳،۵۴ درصدی در ارزش دلاری داشته است.

در جدول شماره (۲) سهم بخش‌های اصلی از صادرات در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ در طبقه‌بندی مذکور ارائه شده است.

جدول ۲. سهم ارزشی محصولات صادراتی بر اساس طبقه‌بندی BEC (درصد)

سال	کد ۱ (مواد غذایی و آشامیدنی)	کد ۲ (محصولات صنعتی)	کد ۳ (سوخت و روان‌کننده‌ها)	کد ۴ (کالاهای سرمایه‌ای)	کد ۵ (تجهیزات حمل و نقل)	کد ۶ (کالاهای مصرفی)	کد ۷ (سایر)
۱۳۹۵	۱۳،۵۱	۴۳،۸۷	۳۶،۰۶	۱،۷۰	۰،۴۰	۴،۳۸	۰،۳۴
۱۳۹۴	۱۵،۷۶	۵۲،۵۵	۱۵،۳۳	۱،۸۶	۰،۸۰	۴،۱۲	۹،۳۲

مأخذ: محاسبات گزارش بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

۱-۳. جزئیات بیشتر صادرات غیرنفتی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

جدول ۳. محصولات صادراتی کد ۱ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات. ارزشی	۱۳۹۵			۱۳۹۴			BEC		
	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۱- مواد غذایی و آشامیدنی		
۱,۷۴	۶۶,۰۵	۲۲۱,۱۵	۴۸,۷۸	۶۸,۶۹	۲۲۵,۶۸	۴۸,۶۱	مصارف صنعتی	۱۱۱	کد ۱۱-۱
		۳۷۰۰,۲۶	۴۶۸۱,۷۸		۳۶۲۸,۵۲	۳۸۲۲,۶۱	مصرف خانگی	۱۱۲	مواد خام
۱۴,۷۳	۳۳,۹۵	۱۷۱,۳۱	۱۷۱,۱۶	۳۱,۳۱	۱۰۶,۲۰	۸۲,۶۵	مصارف صنعتی	۱۲۱	کد ۱۲- محصولات
		۱۸۴۴,۲۲	۸۹۵,۱۵		۱۶۵۰,۶۳	۸۲۱,۹۰	مصرف خانگی	۱۲۲	فرآوری شده

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۳) در حدود ۶۶ درصد از مواد غذایی و آشامیدنی صادراتی کشور طی سال ۱۳۹۵ را مواد خام و در حدود ۳۴ درصد آن را محصولات فرآوری شده با مصارف خانگی و صنعتی تشکیل داده است. ارزش صادرات هر دو گروه مواد خام و محصولات فرآوری شده مواد غذایی و آشامیدنی (کد ۱) در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به ترتیب با رشد ۱,۷۴ و ۱۴,۷۳ درصدی مواجه بوده است. از نظر وزنی صادرات مواد خام مواد غذایی و آشامیدنی برای مصارف صنعتی تقریباً ثابت بوده، ولی برای مصارف خانگی ۲۲,۴۸ درصد رشد داشته است و مصارف صنعتی محصولات فرآوری شده از نظر وزنی دارای ۱۰۷ درصد و از نظر ارزشی دارای ۶۱,۳۱ درصد رشد بوده است.

جدول ۴. محصولات صادراتی کد ۲ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	۱۳۹۵			۱۳۹۴			BEC	
	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۲- سایر محصولات صنعتی	
۳۹,۱۷	۹,۲۷	۱۷۸۶,۶۳	۳۰۸۶۶,۲۰	۶,۸۶	۱۲۸۳,۷۵	۱۹۵۳۲,۲۹	مواد خام	۲۱
		۱۷۴۸۵,۰۱	۴۶۲۲۸,۳۶		۹۳,۱۴	۱۷۴۲۹,۲۹	۴۰۸۹۴,۹۴	محصولات فرآوری شده

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۴) در سال ۱۳۹۵، در حدود ۹,۲۷ درصد از ارزش محصولات صنعتی صادراتی کشور را مواد خام و ۹۰,۷۳ درصد آن را محصولات فرآوری شده تشکیل داده است. با توجه به عملکرد صادراتی کشور در این بخش، درصد تغییرات ارزش مواد خام و محصولات فرآوری شده در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به ترتیب ۳۹,۱۷ و ۰,۳۲ درصد بوده است. شایان ذکر است که محصولات صنعتی در سایر طبقات نظیر تجهیزات حمل و نقل در کد ۵ نیز وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد.

جدول ۵. محصولات صادراتی کد ۳ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	۱۳۹۵			۱۳۹۴			BEC	
	سهم ارزشی	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۳- سوخت و روان کننده‌ها	
	درصد			درصد				
۱۳۱۳۰۵,۸۳	۴۶,۲۶	۷۳۲۶,۷۲	۱۸۸۸۰,۴۲	۰,۱۰	۵,۵۸	۱۸۲,۶۷	کد ۳۱- مواد خام	
۵۶,۱۲	۵۳,۷۴	۳۲۱۱,۷۲	۸۵۷۱,۱۳	۹۹,۹۰	۱۵۹۶,۴۱	۲۲۰۸,۴۲	۳۲۱ محصولات فرآوری شده	کد ۳۲- محصولات فرآوری شده
		۵۳۰۱,۲۹	۱۷۷۹۳,۴۴		۳۸۵۶,۴۲	۷۱۳۶,۵۹	۳۲۲ سایر	

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۵) که مربوط به کد ۳ با عنوان سوخت و روان کننده‌هاست، افزایش قابل ملاحظه‌ای در کد ۳۱ آن با عنوان مواد خام گزارش شده است که این موضوع مرهون اضافه شدن محصول میعانات گازی در ردیف تعرفه کالاهای صادرات غیرنفتی کشور از ابتدای سال ۱۳۹۵ است. آمار مربوط به صادرات این محصول با در نظر گرفتن ردیف تعرفه مجزای (HS ۲۷۰۹۰۰۱۰)، از ابتدای سال ۱۳۹۵ به گزارش‌های آماری صادرات غیرنفتی گمرک اضافه شده است. لذا می‌توان افزایش سهم مواد خام این گروه را ناشی از افزایش بیش از ۷ میلیارد دلاری ارزش میعانات گازی دانست که در سال ۱۳۹۵ به صادرات غیرنفتی کشور اضافه شده است.

این بخش (کد ۳) در حدود ۳۶,۰۶ درصد از سهم صادرات غیرنفتی کشور را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است (جدول ۲). سهم مواد خام در این طبقه از ۰,۱۰ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۴۶,۲۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. محصولات فرآوری شده طبقه سوخت و روان کننده‌ها نیز از نظر ارزشی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ با رشد ۵۶,۱۲ درصدی روبرو

بوده است (توضیحات بیشتر در ارتباط با صادرات میعانات گازی بر اساس اطلاعات گمرک را می‌توان در پیوست - جدول شماره ۱۱ - ملاحظه کرد).

جدول ۶. محصولات صادراتی کد ۴ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۵		سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۴		BEC	
		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۴- کالاهای سرمایه‌ای (به جز تجهیزات حمل و نقل) و قطعات و لوازم جانبی آن	
۱,۶۵	۷۶,۱۳	۵۶۹,۹۲	۱۲۵,۹۴	۸۴,۷۴	۵۶۰,۶۵	۱۳۰,۶۷	کالاهای سرمایه‌ای	۴۱
۷۷,۰۵	۲۳,۸۷	۱۷۸,۷۲	۱۷,۳۱	۱۵,۲۶	۱۰۰,۹۴	۱۸,۴۳	قطعات و لوازم جانبی	۴۲

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) کالاهای سرمایه‌ای (به جز تجهیزات حمل و نقل) سهم ناچیزی در حدود ۱,۷۰ درصد از کل صادرات غیرنفتی کشور را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۴ این طبقه در حدود ۱,۸۶ درصد از صادرات غیرنفتی را داشته است. بر اساس آمار مربوط به کد ۴ در جدول (۶)، ارزش کل صادرات محصولات سرمایه‌ای (به جز تجهیزات حمل و نقل) از ۶۶۱,۵۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۷۴۸,۶۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش و از نظر وزنی در این مدت از ۱۴۹,۱۰ به ۱۴۳,۲۵ هزار تن کاهش یافته است. صادرات کالاهای واسطه‌ای این طبقه، شامل قطعات و لوازم جانبی مربوطه، از نظر وزنی کاهش ولی از نظر ارزشی افزایش داشته است، به طوری که از ۱۸,۴۳ هزار تن وزن در سال ۱۳۹۴ به ۱۷,۳۱ هزار تن در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته ولی از نظر ارزشی طی این دوره با رشد ۷۷,۰۵ درصدی مواجه بوده است.

جدول ۷. محصولات صادراتی کد ۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۵		سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۴		BEC	
		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۵- تجهیزات حمل و نقل و قطعات و لوازم جانبی	
۱۸۳,۹۵	۲۲,۶۴	۳۹,۵۴	۶,۵۲	۴,۸۸	۱۳,۹۳	۲,۱۱		۵۱- خودرو سواری
-۴۸,۱۹	۱۰,۷۵	۱۷,۱۳	۴,۵۸	۱۲,۷۲	۳۳,۰۷	۱۱,۶۹	۵۲۱	۵۲ محصولات صنعتی
		۱,۶۵	۰,۳۹		۳,۱۸	۰,۶۲	۵۲۲	غیرصنعتی
-۵۰,۴۹	۶۶,۶۰	۱۱۶,۳۲	۲۹,۷۲	۸۲,۴۰	۲۳۴,۹۲	۵۰,۱۲		۵۳- قطعات و لوازم جانبی

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

بر اساس اطلاعات جدول (۷) کل صادرات تجهیزات حمل و نقل و لوازم جانبی در سال ۱۳۹۵ با کاهش ۳۷,۴۸ درصدی در ارزش صادرات نسبت به سال قبل مواجه بوده است. با این وجود ارزش صادرات خودروهای سواری کشور با رشد ۱۸۴ درصدی از ۱۳,۹۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۳۹,۵۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. البته لازم به ذکر است که این بخش (تجهیزات حمل و نقل و قطعات و لوازم جانبی) در سال ۱۳۹۵ سهم ناچیزی در حدود ۰,۴ درصد از صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص داده و در سال ۱۳۹۴ در حدود ۰,۸ درصد سهم از صادرات غیرنفتی را داشته است (جدول ۲). محصولات فرآوری شده و قطعات و لوازم جانبی به ترتیب طی دوره مورد بررسی با کاهش ۴۸,۱۹ درصد و ۵۰,۴۹ درصدی مواجه بوده است.

جدول ۸. محصولات صادراتی کد ۶ بر اساس طبقه بندی BEC

کد ۶- کالاهای مصرفی در جاهای دیگر ذکر نشده است	۱۳۹۴		۱۳۹۵		درصد تغییرات ارزشی	BEC
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)		
	سهم ارزشی (درصد)	سهم ارزشی (درصد)	سهم ارزشی (درصد)	سهم ارزشی (درصد)		
۶۱- کالای مصرفی با دوام	۷۴,۶۲	۷۰۶	۸۲,۳۲	۷۷۸,۴۷	۴۳,۰۵	۱۰,۲۶
۶۲- کالای مصرفی نیمه با دوام	۲۰۴,۸۶	۵۷۲,۲۸	۲۸۶,۶۴	۷۲۸,۷۸	۴۰,۳۰	۲۷,۳۵
۶۳- کالای مصرفی بی دوام	۱۶۰,۰۹	۲۸۲,۶۶	۱۶۵,۷۶	۳۰۱,۱۵	۱۶,۶۵	۶,۵۴

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

در رابطه با کالاهای مصرفی که در حدود ۴,۳۸ درصد از کل صادرات غیرنفتی را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده (جدول ۲)، بر اساس اطلاعات جدول (۸) ارزش صادرات آن با رشد ۱۵,۵۸ درصدی از ۱۵۶۰,۹۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۱۸۰۸,۳۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. بین کالاهای مصرفی در سال ۱۳۹۵، محصولات مصرفی بادوام ۴۳,۰۵ درصد، محصولات مصرفی نیمه بادوام ۴۰,۳۰ درصد و در حدود ۱۶,۶۵ درصد باقی مانده را محصولات مصرفی بی دوام به خود اختصاص داده است. طی دوره مورد بررسی کالاهای مصرفی نیمه بادوام با ۲۷,۳۵ درصد دارای بیشترین رشد بوده است. طی این مدت کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی دوام نیز به ترتیب با رشد ۱۰,۲۶ و ۶,۵۴ درصدی مواجه بوده است.

جدول کلی آمار صادرات غیرنفتی سال ۱۳۹۵ و مدت مشابه سال گذشته بر اساس طبقه بندی

BEC در جدول شماره (۹) ارائه شده است.

جدول ۹. محصولات صادراتی سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

تغییرات سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴		۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC			
ارزش دلاری (درصد)	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن				
	(درصد)		(هزار تن)		(هزار تن)				
-۲/۰۱	۰/۳۷	۲۲۱/۱۵	۴۸/۷۸	۲۲۵/۶۸	۴۸/۶۱	مواد خام عمدتاً برای صنعت	۱۱۱	۱۱	مواد غذایی و آشامیدنی
۱/۹۸	۲۲/۴۸	۳۰۷۰۰/۲۶	۴۰۶۸۱/۷۸	۳۰۶۲۸/۵۲	۳۰۸۲۲/۶۱	مواد خام عمدتاً برای مصرف خانگی	۱۱۲		
۶۱/۳۱	۱۰۷/۰۹	۱۷۱/۳۱	۱۷۱/۱۶	۱۰۶/۲۰	۸۲/۶۵	مواد فرآوری شده برای صنعت	۱۲۱	۱۲	
۱۱/۷۳	۸/۹۱	۱۰۸۴۴/۲۲	۸۹۵/۱۵	۱۰۶۵۰/۶۳	۸۲۱/۹۰	مواد فرآوری شده برای مصرف خانگی	۱۲۲		
۳۹/۱۷	۵۸/۰۳	۱۰۷۸۶/۶۳	۳۰۰۸۶۶/۲۰	۱۰۲۸۳/۷۵	۱۹۰۵۳۲/۲۹	مواد خام		۲۱	محصولات صنعتی
۰/۳۲	۱۳/۰۴	۱۷۰۴۸۵/۰۱	۴۶۰۲۲۸/۳۶	۱۷۰۴۲۹/۲۹	۴۰۰۸۹۴/۹۴	محصولات فرآوری شده		۲۲	
۱۳۱۰۳۰۵/۸۳	۱۰۰۲۳۵/۷۰	۷۰۳۲۶/۷۲	۱۸۰۸۸۰/۴۲	۵/۵۸	۱۸۲/۶۷	مواد خام		۳۱	سوخت و روان‌کننده‌ها
۱۰۱/۱۸	۲۸۸/۱۱	۳۰۲۱۱/۷۲	۸۰۵۷۱/۱۳	۱۰۵۹۶/۴۱	۲۰۲۰۸/۴۲	محصولات فرآوری شده	۳۲۱	۳۲	
۳۷/۴۷	۱۴۹/۳۳	۵۰۳۰۱/۲۹	۱۷۰۷۹۳/۴۴	۳۰۸۵۶/۴۲	۷۰۱۳۶/۵۹	سایر	۳۲۲		

ادامه جدول ۹. محصولات صادراتی سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

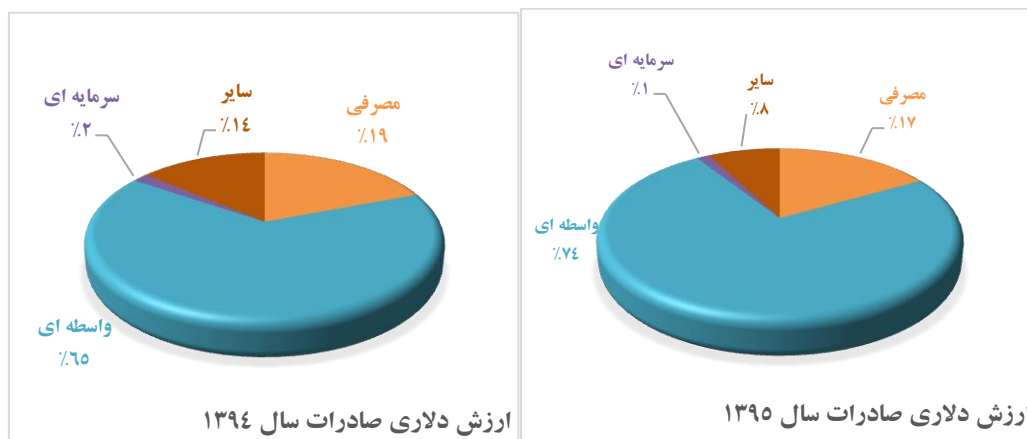
تغییرات سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴		۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC			
۱/۶۵	-۳/۶۲	۵۶۹/۹۲	۱۲۵/۹۴	۵۶۰/۶۵	۱۳۰/۶۷	کالاهای سرمایه‌ای		۴۱	کالای سرمایه‌ای
۷۷/۰۵	-۶/۰۹	۱۷۸/۷۲	۱۷/۳۱	۱۰۰/۹۴	۱۸/۴۳	قطعات و لوازم جانبی		۴۲	
۱۸۳/۹۵	۲۰۸/۶۸	۳۹/۵۴	۶/۵۲	۱۳/۹۳	۲/۱۱	خودرو سواری		۵۱	تجهیزات حمل‌ونقل، قطعات جانبی
-۴۸/۲۱	-۶۰/۸۲	۱۷/۱۳	۴/۵۸	۳۳/۰۷	۱۱/۶۹	سایر کالاهای صنعتی	۵۲۱	۵۲	
-۴۸/۰۷	-۳۷/۸۸	۱/۶۵	۰/۳۹	۳/۱۸	۰/۶۲	سایر کالاهای غیرصنعتی	۵۲۲		
-۵۰/۴۹	-۴۰/۷۲	۱۱۶/۳۲	۲۹/۷۲	۲۳۴/۹۲	۵۰/۱۲	قطعات و لوازم جانبی		۵۳	
۱۰/۲۶	۱۰/۳۲	۷۷۸/۴۷	۸۲/۳۲	۷۰۶/۰۰	۷۴/۶۲	بادوام (کالای مصرفی)		۶۱	سایر کالاهای مصرفی
۲۷/۳۵	۳۹/۹۲	۷۲۸/۷۸	۲۸۶/۶۴	۵۷۲/۲۸	۲۰۴/۸۶	نیمه بادوام (کالای مصرفی)		۶۲	
۶/۵۴	۳/۵۴	۳۰/۱۱۵	۱۶۵/۷۶	۲۸۲/۶۶	۱۶۰/۰۹	بی‌دوام (کالای مصرفی)		۶۳	
-۹۵/۴۷	-۶۴/۱۹	۱۵۰/۳۱	۷۹۲/۰۵	۳۰۳۱۹/۱۸	۲۰۲۱۱/۶۷	سایر		۷	
۲۳/۳۷	۶۷/۰۸	۴۳۰۹۳۰/۲۹	۱۲۹۰۶۴۷/۶۵	۳۵۰۶۰۹/۲۷	۷۷۰۵۹۵/۵۸	مجموع			

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

۳-۲. عملکرد صادرات غیرنفتی بر اساس صادرات کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای

کالاهای اقتصادی با توجه به نوع کاربردی که دارند به دو طبقه کالاهای واسطه‌ای و کالاهای نهایی تقسیم می‌شوند. کالای واسطه‌ای کالایی است که برای تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد و برخلاف کالاهای نهایی برای استفاده‌کننده نهایی عرضه نمی‌شود. کالاهای نهایی هم با توجه به ماهیت آن‌ها و نوع تقاضای خانوار یا بنگاه به کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای تقسیم می‌شوند. با توجه به ماهیت متفاوت این کالاها و متفاوت بودن تعیین‌کننده‌های تقاضای آن‌ها، این امر طبیعی است که میزان صادرات و واردات آن‌ها روندهای متفاوتی را طی کنند.

طبقه‌بندی کالاهای واسطه‌ای، مصرفی و سرمایه‌ای بر اساس طبقه‌بندی گسترده اقتصادی یا BEC در این مطالعه انجام شده است. در سال ۱۳۹۵ بخش عمده‌ای از صادرات غیرنفتی کشور را کالاهای واسطه‌ای با سهمی در حدود ۷۴ درصد تشکیل داده و کالاهای نهایی اعم از مصرفی و سرمایه‌ای در مجموع سهمی در حدود ۱۸ درصد از صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. رشد مثبت صادرات کشور در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به طور عمده مربوط به کالاهای واسطه‌ای بوده است، به طوری که این بخش از افزایش ۱۳٫۸ درصدی در سهم سبد صادراتی و در حدود ۴۰ درصد رشد ارزش دلاری صادرات برخوردار بوده است، درحالی‌که کالاهای سرمایه‌ای با کاهش ۱٫۱۲ درصدی و کالاهای مصرفی با افزایش ۷٫۴۷ درصدی در ارزش دلاری صادرات مواجه بوده‌اند.



مأخذ: محاسبات تحقیقی

نمودار ۳. سهم کالاهای مختلف مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در صادرات غیرنفتی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

نمودار شماره (۲) به مقایسه سهم و ترکیب کالاهای سرمایه‌ای، مصرفی و واسطه‌ای در صادرات غیرنفتی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ می‌پردازد. برخی از کالاهای تجاری در طبقه‌بندی مذکور به دلیل مصارف متعدد قابل‌شناسایی دقیق نخواهند بود. لذا در این نمودار با عنوان سایر مطرح شده‌اند.

در جدول شماره (۱۰) نیز ارزش محصولات صادراتی به تفکیک کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای برای مقایسه بیشتر ارائه شده است.

جدول ۱۰. سهم و ارزش محصولات صادراتی به تفکیک کاربرد

تغییرات ارزشی (درصد)	سال ۱۳۹۵		سال ۱۳۹۴		
	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	
۷/۴۷	۱۶/۷۴	۷۳۵۴/۵۲	۱۹/۲۱	۶۸۴۳/۲۶	کالای مصرفی
۴۰/۲	۷۴/۱۷	۳۲۵۸۷/۱۵	۶۵/۲۷	۲۳۲۴۲/۷۸	کالای واسطه‌ای
-۱/۱۲	۱/۳۳	۵۸۷/۰۵	۱/۶۶	۵۹۳/۷۲	کالای سرمایه‌ای
-۳۰/۹۹	۷/۷۴	۳۴۰۱/۵۶	۱۳/۸۴	۴۹۲۹/۵	سایر

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

با توجه به نتایج نمودار شماره (۲) و جدول شماره (۱۰) می‌توان بیان داشت که صادرات کالاهای واسطه‌ای در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ هم در ارزش صادراتی و هم در سهم سبد صادراتی کشور با رشد قابل ملاحظه‌ای مواجه بوده است، به طوری که از نظر ارزشی در حدود ۴۰٫۲ درصد رشد را تجربه کرده و سهم آن نیز از ۶۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به حدود ۷۴ درصد در سال ۱۳۹۵ ارتقا یافته است. این در حالی است که سهم کالاهای مصرفی در سال جاری با وجود رشد ۷ درصدی در ارزش صادرات، کاهش یافته است. سهم کالاهای مصرفی در سبد صادرات کشور از ۱۹٫۲۱ درصد در سال ۱۳۹۴ به حدود ۱۶٫۷۴ درصد کاهش و در مقابل، ارزش آن در این مدت از ۶۸۴۳٫۳ به ۷۳۵۴٫۵ میلیون دلار افزایش یافته است. همچنین کالاهای سرمایه‌ای صادراتی کشور طی این مدت دارای سهمی تقریباً ثابت، در حدود ۱ درصد، بوده و از نظر ارزشی نیز با ۱ درصد کاهش روبرو بوده است.

شایان ذکر است که سهم و ارزش دلاری صادرات کالاها گویای ترکیب نامتوازن سبد صادرات کشور است که به نظر می‌رسد این ترکیب ارزش افزوده کمتری را برای کشور دربر داشته

باشد، زیرا صادرات کالاهای واسطه‌ای کشور می‌تواند نمایی از خام‌فروشی با ارزش افزوده کمتر باشد.

۳-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تحلیل صادرات غیرنفتی

افزایش صادرات به عنوان یکی از اجزای تولید ناخالص داخلی، به طور طبیعی منجر به بهبود رشد اقتصادی می‌شود که به این اثر «اثر مستقیم» صادرات گفته می‌شود. میزان اثرگذاری صادرات بر رشد فراتر از اثر مستقیم آن است و حضور هرچه بیشتر در بازارهای جهانی و رقابت‌پذیری ناشی از آن، بهبود مقیاس‌های اقتصادی، استفاده بیشتر از ظرفیت‌ها، صرفه‌های بهره‌وری، تنوع محصولات، ارتقای سطوح تکنولوژی تولید و بهبود فرایندهای مدیریتی بنگاه را به همراه می‌آورد که همگی «اثر غیرمستقیم» صادرات بر رشد را شکل می‌دهند. این موضوعات حکایت از اهمیت توسعه صادرات هم در بعد ادبیات اقتصادی و هم بعد سیاست‌گذاری اقتصادی دارد. لذا توجه به ویژگی‌های صادرات کالایی، خود یکی از مهم‌ترین تحلیل‌های روند صادرات است که ضرورت بررسی آن امری اجتناب‌ناپذیر در بعد سیاست‌گذاری اقتصادی است. بنابراین در این مطالعه سعی شد با تطبیق کدهای تعرفه صادرات غیرنفتی کشور از HS به BEC، تحلیلی کلان از محصولات صادرات غیرنفتی کشور طی سال ۱۳۹۵ در مقایسه با سال ۱۳۹۴ ارائه شود.

طبقه‌بندی BEC در گام اول محصولات تجاری را به بخش‌های مختلفی شامل غذا، مواد اولیه صنعتی، تجهیزات سرمایه‌ای، کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی‌دوام طبقه‌بندی کرده و در نهایت این محصولات را به لحاظ نوع مصرف و آثار آن در اقتصاد به سه بخش کالاهای واسطه‌ای (کالاهایی که در جریان تولید دیگر کالاها یا خدمات مصرف می‌شوند)، کالاهای مصرفی (کالاهای نهایی که در طول سال به طور مستقیم به وسیله مصرف‌کنندگان نهایی مصرف می‌شوند) و کالاهای سرمایه‌ای (کالاهایی که عمر اقتصادی آنها بیش از یک سال است و برای تولید کالاها یا خدمات جدید به کار می‌روند و در حین تولید تغییر شکل نمی‌دهند) تقسیم می‌کند.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در سال ۱۳۹۵، بیش از ۸۷ درصد صادرات غیرنفتی به لحاظ وزنی و در حدود ۷۴ درصد آن به لحاظ دلاری در اختیار اقلام واسطه‌ای است. همچنین در سال ۱۳۹۴ نیز مانند سال ۱۳۹۵، کالاهای واسطه‌ای دارای بیشترین سهم و کالاهای نهایی مصرفی و سرمایه‌ای سهم ناچیزی از سبد صادرات غیرنفتی کشور را دارند. دو گروه کالا که از عمده‌ترین اقلام واسطه‌ای

صادراتی کشور به‌شمار می‌روند شامل فرآورده‌های نفتی تصفیه‌شده (شامل گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی شکل مایع همچنین میعانات گازی) و مواد شیمیایی (مانند اتانول و دیگر هیدروکربورهای حلقوی) است. ترکیب کالاهای واسطه‌ای به‌عنوان بزرگ‌ترین بخش از صادرات کشور، علاوه بر اینکه مرهون توسعه بهره‌برداری از میدان‌های گازی پارس جنوبی بوده، می‌تواند گویای این مهم باشد که محصولات صادراتی ایران در پایه نفت و گاز به دلیل واسطه‌ای مطرح شدن آنها، با توسعه فعالیت‌های پایین دستی صنایع نفت و گاز می‌تواند ارزش افزوده بیشتری را برای کشور داشته باشد. لذا انتظار می‌رود با توسعه سرمایه‌گذاری داخلی و جذب سرمایه‌های خارجی در حوزه توسعه صنایع پایین دستی پتروشیمی از مزیت نسبی کشور در این زمینه به طور کامل بهره‌برداری کرده و با اصلاح در الگوی صادراتی کشور با برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر، در آینده صادرات کشور به سمت صادرات کالاهای نهایی با حداکثر ارزش افزوده تغییر یابد.

۴. عملکرد واردات کالایی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

بر اساس کدهای تعرفه هشت رقمی HS و آمار گمرک، حجم واردات کالایی سال ۱۳۹۵ معادل ۳۳،۳۹۹ هزار تن بوده و ارزش این میزان واردات برابر ۴۳،۶۸۴ میلیون دلار گزارش شده است. میزان واردات کشور در مقایسه با سال ۱۳۹۴، با کاهش ۴،۹۹ درصدی در وزن و افزایش ۵،۱۶۴ درصدی در ارزش دلاری مواجه بوده است.

در جدول شماره (۱۱) سهم بخش‌های اصلی از واردات سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ بر اساس طبقه‌بندی مذکور ارائه شده است.

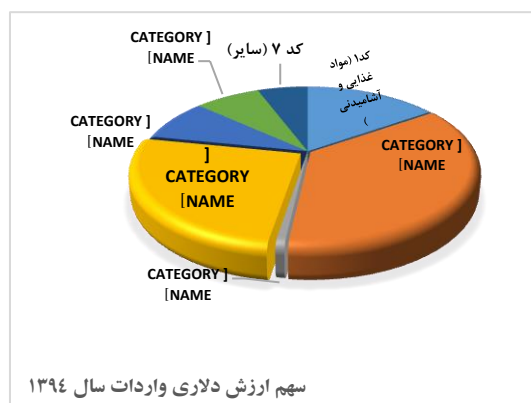
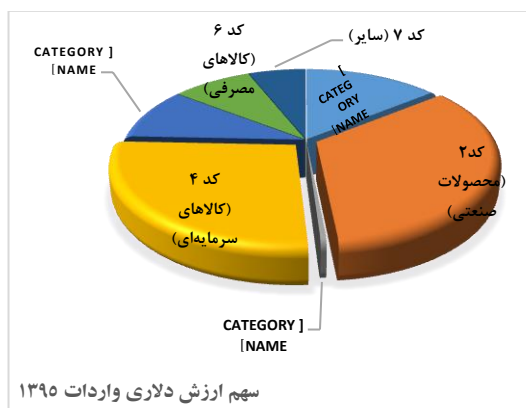
جدول ۱۱. سهم ارزش دلاری محصولات وارداتی بر اساس طبقه‌بندی BEC (درصد)

سال	کد ۱ (مواد غذایی و آشامیدنی)	کد ۲ (محصولات صنعتی)	کد ۳ (ساخت و روان‌کننده‌ها)	کد ۴ (کالاهای سرمایه‌ای)	کد ۵ (تجهیزات حمل و نقل)	کد ۶ (کالاهای مصرفی)	کد ۷ (سایر)
۱۳۹۵	۱۴،۲۸	۳۴،۳۷	۰،۴۵	۲۶،۸۱	۹،۸۷	۸،۴۸	۶،۰۸
۱۳۹۴	۱۵،۳۲	۳۶،۳۵	۰،۷۵	۲۵،۴۹	۸،۵۲	۷،۵۰	۵،۷۴

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

همان‌طور که قابل مشاهده است، بیشترین سهم واردات کالایی کشور مربوط به کد ۲ با عنوان محصولات صنعتی است که سهم ارزش دلاری آن از ۳۶،۳۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳۴،۳۷ درصد

در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. همچنین قابل ذکر است که این گروه در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵۹,۰۷ درصد از وزن محصولات وارداتی را به خود اختصاص داده است. کمترین سهم در بین محصولات وارداتی کشور مربوط به کد ۳ با عنوان سوخت و روان‌کننده‌ها می‌شود که سهم ارزشی آن از ۰,۷۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۰,۴۵ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است و سهم وزنی آن نیز از ۲,۵۸ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱,۴۸ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. سهم ارزشی تجهیزات و لوازم جانبی حمل‌ونقل نیز از ۸,۵۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۹,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش داشته است. در این مدت سهم کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای به ترتیب از ۷,۵۰ و ۲۵,۴۹ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۸,۴۸ و ۲۶,۸۱ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. سهم واردات مواد غذایی و آشامیدنی نیز از ۱۵,۳۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۴,۲۸ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.



مأخذ: محاسبات تحقیق

نمودار ۴. سهم کالاهای وارداتی بر اساس طبقه‌بندی BEC در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

۴-۱. جزئیات بیشتر واردات کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

جدول ۱۲. محصولات وارداتی کد ۱ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۵		سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۴		BEC		
		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۱- مواد غذایی و آشامیدنی		
							مصارف صنعتی	۱۱۱	کد ۱۱-۱
-۱۰,۲۱	۴۹,۱۶	۱۹۶۶,۱۳	۵۲۴۲,۱۲	۵۳,۶۷	۲۴۲۴,۹۲	۷۰۸۶,۸۰	مصارف صنعتی	۱۱۱	کد ۱۱-۱
		۱۱۰۰,۰۸	۱۰۰۸,۰۴		۹۹۰,۱۳	۹۲۳,۸۰	مصرف خانگی	۱۱۲	مواد خام
۷,۵۷	۵۰,۸۴	۱۳۰۷,۲۹	۱۷۵۰,۷۳	۴۶,۳۳	۱۱۱۹,۷۲	۱۱۹۹,۰۷	مصارف صنعتی	۱۲۱	کد ۱۲- محصولات فرآوری‌شده
		۱۸۶۴,۲۲	۱۲۱۴,۹۷		۱۸۲۸,۶۸	۱۱۲۵,۰۴	مصرف خانگی	۱۲۲	

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۲) در سال ۱۳۹۵ به میزان ۴۹,۱۶ درصد از مواد غذایی و آشامیدنی وارداتی کشور را مواد خام و در حدود ۵۰,۸۴ درصد آن را محصولات فرآوری‌شده با مصارف خانگی و صنعتی تشکیل داده است. سهم و ارزش واردات مواد خام در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ کاهش یافته، ولی سهم و ارزش محصولات فرآوری‌شده برای هر دو مصرف خانگی و صنعتی افزایش یافته است. واردات مواد خام برای مصارف صنعتی و خانگی از لحاظ وزنی در این گروه کالایی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به ترتیب با کاهش ۲۶ درصدی برای مصارف صنعتی و افزایش ۹ درصدی برای مصارف خانگی روبرو بوده است. این در حالی است که واردات محصولات فرآوری‌شده مواد غذایی و آشامیدنی برای هر دو مصرف خانگی و صنعتی طی این مدت از نظر وزنی افزایش یافته است.

جدول ۱۳. محصولات وارداتی کد ۲ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی	۱۳۹۵		سهم ارزشی (درصد)	۱۳۹۴		BEC	
		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۲- سایر محصولات صنعتی	
							مواد خام	۲۱
۴,۸۱	۱۴,۸۶	۲۲۳۱,۳۷	۷۲۷۰,۴۶	۱۴,۱۰	۲۱۲۹,۰۵	۷۸۲۴,۷۲	مواد خام	۲۱
-۱,۴۶	۸۵,۱۴	۱۲۷۸۱,۱۰	۱۲۴۶۰,۱۴	۸۵,۹۰	۱۲۹۷۰,۵۰	۱۲۶۶۵,۱۵	محصولات فرآوری شده	۲۲

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۳) در سال ۱۳۹۵، ۱۴٫۸۶ درصد از ارزش محصولات صنعتی وارداتی کشور را مواد خام و ۸۵٫۱۴ درصد آن را محصولات فرآوری شده تشکیل داده است. با توجه به عملکرد وارداتی کشور در این بخش ارزش دلاری مواد خام و محصولات فرآوری شده در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به ترتیب دارای رشد ۴٫۸۱ درصدی و کاهش ۱٫۴۶ درصدی است. این در حالی است که از نظر وزنی هر دو گروه مواد خام و محصولات فرآوری شده به ترتیب با کاهش حدود ۷ و ۱٫۶۲ درصدی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده است. البته شایان ذکر است که محصولات صنعتی در سایر طبقات نظیر تجهیزات حمل و نقل در کد ۵ نیز وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

جدول ۱۴. محصولات وارداتی کد ۳ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات ارزشی	۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC	
	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۳- سوخت و روان‌کننده‌ها	
-۶٫۶۵	۲۷٫۱۸	۵۳٫۴۱	۳۳۳٫۷۲	۱۸٫۴۴	۵۷٫۲۱	۳۹۷٫۱۵
-۴۳٫۴۵	۷۲٫۸۲	۱۰۲٫۹۶	۱۱۷٫۹۴	۸۱٫۵۶	۱۵۲٫۶۳	۱۷۷٫۳۶
		۴۰٫۱۴	۴۲٫۲۱		۱۰۰٫۴۲	۳۳۰٫۸۸

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۴) که مربوط به کد ۳ با عنوان سوخت و روان‌کننده‌ها است، در سال ۱۳۹۵ از نظر ارزش دلاری سهم مواد خام ۲۷٫۱۸ درصد و سهم محصولات فرآوری شده ۷۲٫۸۲ درصد بوده که هر دو گروه با کاهش ارزش واردات به ترتیب مواد خام با ۶٫۶۵ درصد کاهش و محصولات فرآوری شده با ۴۳٫۴۵ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده‌اند. از نظر وزنی نیز واردات کلیه محصولات این گروه طی این مدت با کاهش روبرو بوده است؛ به طوری که سهم واردات سوخت و روان‌کننده‌ها از نظر وزنی از ۲٫۵۸ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱٫۴۸ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. شایان ذکر است که گروه سوخت و روان‌کننده‌ها کمترین سهم (در حدود ۰٫۴۵ درصد) از سهم کل واردات کالایی کشور را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۵. محصولات وارداتی کد ۴ بر اساس طبقه‌بندی BEC

		۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC	
درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۴- کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) و قطعات و لوازم جانبی آن
	(درصد)						
۱۲,۲۱	۷۲,۱۳	۸۴۴۸,۷۲	۷۴۴,۲۱	۷۱,۱۲	۷۵۲۹,۵۵	۷۵۳,۶۳	کالاهای سرمایه‌ای
۶,۷۹	۲۷,۸۷	۳۲۶۵	۳۸۶,۹۱	۲۸,۸۸	۳۰۵۷,۳۶	۳۶۹,۹۵	قطعات و لوازم جانبی

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) سهم قابل‌ملاحظه ۲۶,۸۱ درصدی از کل واردات سال ۱۳۹۵ را به خود اختصاص داده است. بر اساس آمار مربوط به کد ۴ در جدول (۱۵)، سهم کالاهای سرمایه‌ای از ۷۱,۱۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۷۲,۱۳ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. کالاهای سرمایه‌ای این گروه از نظر وزنی کاهش ولی از نظر ارزش طی این مدت افزایش یافته است. قطعات و لوازم جانبی کالاهای سرمایه‌ای با کاهش سهم در این گروه از ۲۸,۸۸ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۲۷,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۵ مواجه بوده است. محصولات وارداتی قطعات و لوازم جانبی طی این مدت هم از نظر وزنی و هم از نظر ارزشی افزایش یافته درحالی‌که کالاهای سرمایه‌ای از نظر وزنی کاهش (۱,۲۵ درصد کاهش وزن) و از نظر ارزشی افزایش یافته (۱۲,۲۱ درصد رشد ارزش دلاری) است.

جدول ۱۶. محصولات وارداتی کد ۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

		۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC	
درصد تغییرات ارزشی	سهم ارزشی	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم ارزشی (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۵- تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی
	(درصد)						
۶۳,۰۸	۴۶,۵۷	۲۰۰۸,۲۱	۱۲۰,۹۸	۳۴,۸۰	۱۲۳۱,۴۶	۸۳,۲۲	۵۱- خودرو سواری
-۳۷,۰۵	۷,۳۹	۳۱۲,۱۴	۵۸,۴۴	۱۴,۳۰	۴۹۶,۴۶	۵۳,۰۸	۵۲- محصولات صنعتی ۵۲۱
		۶,۴۰	۰,۹۸		۹,۵۸	۱,۱۱	غیرصنعتی ۵۲۲
۱۰,۲۵	۴۶,۰۴	۱۹۸۵,۵۷	۳۴۷,۵۴	۵۰,۹۰	۱۸۰۰,۹۱	۳۲۰,۴۲	۵۳- قطعات و لوازم جانبی

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۶)، واردات تجهیزات حمل‌ونقل در سال ۱۳۹۵ با کاهش ۵ درصدی در ارزش واردات نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده است. ارزش واردات خودروهای سواری کشور

(بخش شماره ۱ این گروه با سهم ۴۶,۵۷ درصدی) از ۱۲۳۱,۴۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۲۰۰۸,۲۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش داشته است. محصولات فرآوری شده در این گروه با کاهش سهم از ۱۴,۳۰ در سال ۱۳۹۴ به ۷,۳۹ درصد در سال ۱۳۹۵ و از نظر ارزش دلاری واردات نیز با کاهش ۳۷,۰۵ درصدی طی این مدت مواجه بوده است. واردات قطعات و لوازم جانبی با سهم قابل ملاحظه ۴۶,۰۴ درصد، با افزایش ۱۰,۲۵ درصدی در ارزش دلاری، در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده است. این بخش (تجهیزات حمل و نقل و قطعات و لوازم جانبی) در سال ۱۳۹۵ سهمی در حدود ۹,۸۷ درصد از کل واردات کشور را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۷. محصولات وارداتی کد ۶ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC	۱۳۹۴		۱۳۹۵		درصد تغییرات ارزشی
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
۶۱	۲۵۱,۶۳	۱۰۱۵,۶۸	۲۲۳,۲۹	۱۱۸۶,۱۳	۳۲,۰۲
۶۲	۱۰۳,۵۱	۳۸۲,۶۵	۱۶۰,۷۱	۶۳۵,۴۲	۱۷,۱۵
۶۳	۱۵۵,۴۳	۱۷۱۷,۶۴	۱۹۳,۸۱	۱۸۸۳,۲۶	۵۰,۸۳

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

در رابطه با کالاهای مصرفی که ۸,۴۸ درصد از سهم کل واردات را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده، بر اساس آمار جدول (۱۷) ارزش واردات آن‌ها از ۳۱۱۵,۹۷ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۳۷۰۴,۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. بین کالاهای مصرفی وارداتی در سال ۱۳۹۵ محصولات مصرفی بادوام، ۳۲,۰۲ درصد، محصولات مصرفی نیمه‌بادوام ۱۷,۱۵ و در حدود ۵۰,۸۳ درصد باقی مانده را محصولات مصرفی بی‌دوام به خود اختصاص داده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، محصولات مصرفی بی‌دوام دارای بیشترین سهم بوده و البته این سهم در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ کاهش داشته است. شایان ذکر است که سهم محصولات مصرفی نیمه‌بادوام طی این مدت افزایش و کالاهای مصرفی بادوام تقریباً سهم ثابتی داشته است.

جدول کلی آمار واردات کالایی در سال ۱۳۹۵ و سال ۱۳۹۴ بر اساس طبقه‌بندی BEC در جدول شماره (۱۸) ارائه شده است.

جدول ۱۸. محصولات وارداتی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

درصد تغییرات		سال ۱۳۹۵		سال ۱۳۹۴		BEC			
ارزش دلاری درصد	وزن درصد	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)				
-۱۸/۹۲	-۲۶/۰۳	۱،۹۶۶/۱۳	۵،۲۴۲/۱۲	۲۴۲۴/۹۲	۷۰۸۶/۸۰	مواد خام عمدتاً برای صنعت	۱۱۱	۱۱	مواد غذایی و آشامیدنی
۱۱/۱۰	۹/۱۲	۱،۱۰۰/۰۸	۱،۰۰۸/۰۴	۹۹۰/۱۳	۹۲۳/۸۰	مواد خام عمدتاً برای مصرف خانگی	۱۱۲		
۱۶/۷۵	۴۶/۰۱	۱،۳۰۷/۲۹	۱،۷۵۰/۷۳	۱۱۱۹/۷۲	۱۱۹۹/۰۷	مواد فرآوری شده برای صنعت	۱۲۱	۱۲	
۱/۹۴	۷/۹۹	۱،۸۶۴/۲۲	۱،۲۱۴/۹۷	۱۸۲۸/۶۸	۱۱۲۵/۰۴	مواد فرآوری شده برای مصرف خانگی	۱۲۲		
۴/۸۱	-۷/۰۸	۲،۲۳۱/۳۷	۷،۲۷۰/۴۶	۲۱۲۹/۰۵	۷۸۲۴/۷۲	مواد خام		۲۱	محصولات
-۱/۴۶	-۱/۶۲	۱۲،۷۸۱/۱۰	۱۲،۴۶۰/۱۴	۱۲۹۷۰/۵۰	۱۲۶۶۵/۱۵	محصولات فرآوری شده		۲۲	صنعتی
-۶/۶۵	-۱۵/۹۷	۵۳/۴۱	۳۳۳/۷۲	۵۷/۲۱	۳۹۷/۱۵	مواد خام		۳۱	سوخت و روان‌کننده‌ها
-۳۲/۵۴	-۳۳/۵۰	۱۰۲/۹۶	۱۱۷/۹۴	۱۵۲/۶۳	۱۷۷/۳۶	محصولات فرآوری شده	۳۲۱	۳۲	
-۶۰/۰۳	-۸۷/۲۴	۴۰/۱۴	۴۲/۲۱	۱۰۰/۴۲	۳۳۰/۸۸	سایر	۳۲۲		
۱۲/۲۱	-۱/۲۵	۸،۴۴۸/۷۲	۷۴۴/۲۱	۷۵۲۹/۵۵	۷۵۳/۶۳	کالاهای سرمایه‌ای		۴۱	کالای سرمایه‌ای
۶/۷۹	۴/۵۹	۳،۲۶۵/۰۰	۳۸۶/۹۱	۳۰۵۷/۳۶	۳۶۹/۹۵	قطعات و لوازم جانبی		۴۲	

ادامه جدول ۱۸. محصولات وارداتی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

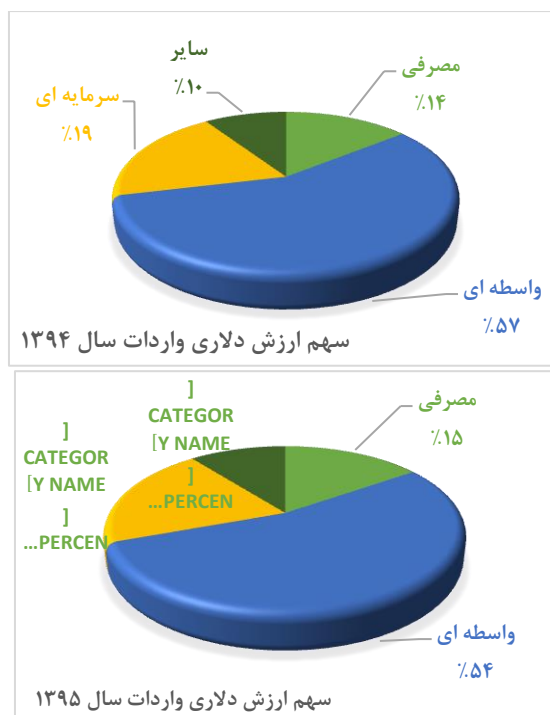
درصد تغییرات		سال ۱۳۹۵		سال ۱۳۹۴		BEC		
ارزش دلاری درصد	وزن درصد	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)			
۶۳/۰۸	۴۵/۳۸	۲,۰۰۸/۲۱	۱۲۰/۹۸	۱۲۳۱/۴۶	۸۳/۲۲	خودرو سواری	۵۱	تجهیزات حمل‌ونقل، قطعات و لوازم جانبی
-۳۷/۱۳	۱۰/۰۸	۳۱۲/۱۴	۵۸/۴۴	۴۹۶/۴۶	۵۳/۰۸	سایر کالاهای صنعتی	۵۲۱	
-۳۳/۱۷	-۱۱/۵۵	۶/۴۰	۰/۹۸	۹/۵۸	۱/۱۱	سایر کالاهای غیرصنعتی	۵۲۲	
۱۰/۲۵	۸/۴۶	۱,۹۸۵/۵۷	۳۴۷/۵۴	۱۸۰۰/۹۱	۳۲۰/۴۲	قطعات و لوازم جانبی	۵۳	سایر کالاهای مصرفی
۱۶/۷۸	-۱۱/۲۶	۱,۰۱۸/۱۳	۲۲۳/۲۹	۱۰۱۵/۶۸	۲۵۱/۶۳	بادوام (کالای مصرفی)	۶۱	
۶۶/۰۶	۵۵/۲۶	۶۳۵/۴۲	۱۶۰/۷۱	۳۸۲/۶۵	۱۰۳/۵۱	نیمه‌بادوام (کالای مصرفی)	۶۲	
۹/۶۴	۲۴/۶۹	۱,۸۸۳/۲۶	۱۹۳/۸۱	۱۷۱۷/۶۴	۱۵۵/۴۳	بی‌دوام (کالای مصرفی)	۶۳	
-۰/۷۰	۲۹/۴۸	۲,۵۰۶/۳۲	۱,۷۲۲/۲۹	۲۵۲۳/۹۶	۱۳۳۰/۱۴	سایر	۷	
۵/۱۶	-۴/۹۹	۴۳,۶۸۳/۸۷	۳۳,۳۹۹/۴۸	۴۱۵۳۸/۵۲	۳۵۱۵۲/۱۱	مجموع		

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

۴-۲. عملکرد واردات کشور بر اساس کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای

کالاهای اقتصادی با توجه به نوع کاربردی که دارند به دو طبقه کالاهای واسطه‌ای و کالاهای نهایی تقسیم می‌شوند. کالای واسطه، کالایی است که برای تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد و برخلاف کالاهای نهایی برای استفاده‌کننده نهایی عرضه نمی‌شود. کالاهای نهایی هم با توجه به ماهیت آن‌ها و نوع تقاضای خانوار یا بنگاه به کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای تقسیم می‌شوند. با توجه به ماهیت متفاوت این کالاها و متفاوت بودن تعیین‌کننده‌های تقاضای آن‌ها این امر طبیعی است که میزان صادرات و واردات آن روندهای متفاوتی را طی کنند.

طبقه‌بندی کالاهای واسطه، مصرفی و سرمایه‌ای بر اساس طبقه‌بندی گسترده اقتصادی یا BEC در این مطالعه انجام شده است. طی سال ۱۳۹۵ بخش عمده‌ای از واردات کشور را کالاهای واسطه‌ای با سهمی در حدود ۵۴ درصد تشکیل می‌دهند و کالاهای نهایی اعم از مصرفی و سرمایه‌ای در مجموع سهمی نزدیک به ۳۵ درصد از واردات کشور را به خود اختصاص داده‌اند. تنزل واردات کشور در سال ۱۳۹۵ نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۴ به طور عمده مربوط به کالاهای واسطه‌ای بوده است، به طوری که با کاهش سهم سبد وارداتی آن از ۵۶,۹۶ به ۵۴,۰۹ درصد در این مدت، از نظر ارزش وارداتی نیز کالاهای واسطه‌ای با کاهش ۰,۱۳ درصدی روبرو بوده است. درحالی که ارزش کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای طی این مدت به ترتیب با رشد ۱۲,۳۰ و ۹,۱۶ درصد همراه بوده‌اند.



مأخذ: محاسبات تحقیق

نمودار ۵. سهم کالاهای مختلف مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در واردات نه ماهه سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

نمودار شماره (۴) به مقایسه سهم و ترکیب کالاهای سرمایه‌ای، مصرفی و واسطه‌ای در واردات سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ می‌پردازد. برخی از کالاهای تجاری در طبقه‌بندی مذکور به دلیل مصارف متعدد قابل‌شناسایی دقیق نخواهند بود. لذا در این نمودار با عنوان سایر مطرح شده‌اند.

در جدول شماره (۱۹) نیز ارزش محصولات وارداتی به تفکیک کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای برای مقایسه بیشتر ارائه شده است.

جدول ۱۹. سهم و ارزش محصولات وارداتی نه ماهه به تفکیک کاربرد

تغییرات ارزشی (درصد)	سال ۱۳۹۵		سال ۱۳۹۴		کالای مصرفی
	سهم درصد	ارزش میلیون دلار	سهم درصد	ارزش میلیون دلار	
۱۲,۳۰	۱۵,۲۸	۶۶۷۵,۵۰	۱۴,۳۱	۵۹۴۴,۳۶	کالای مصرفی
-۰,۱۳	۵۴,۰۹	۲۳۶۳۰,۰۲	۵۶,۹۶	۲۳۶۶۰,۰۸	کالای واسطه‌ای
۹,۱۶	۲۰,۰۶	۸۷۶۰,۸۶	۱۹,۳۲	۸۰۲۶,۰۱	کالای سرمایه‌ای
۱۸,۱۵	۱۰,۵۷	۴۶۱۷,۴۹	۹,۴۱	۳۹۰۸,۰۶	سایر

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

با توجه به نتایج نمودار شماره (۴) و جدول شماره (۱۹) می‌توان بیان داشت که بیشترین سهم از واردات کالاها مربوط به کالاهای واسطه‌ای است، به طوری که در سال ۱۳۹۵ سهمی در حدود ۵۴,۰۹ درصد از سبد واردات کشور را به خود اختصاص داده است. واردات کالاهای واسطه‌ای در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ هم در ارزش وارداتی و هم در سهم سبد وارداتی کشور با کاهش مواجه بوده است. به طوری که ارزش واردات کالاهای واسطه‌ای با ۰,۱۳ درصد کاهش، در سال ۱۳۹۴ از ۲۳۶۶۰,۰۸ میلیون دلار به ۲۳۶۳۰,۰۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. همان‌طور که قابل مشاهده است، کالاهای مصرفی با افزایش سهم از ۱۴,۳۱ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۵,۲۸ درصد در سال ۱۳۹۵ و با رشد ۱۲,۳۰ درصدی، ارزش وارداتی آن از ۵۹۴۴,۳۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۶۶۷۵,۵۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ مواجه بوده است. کالاهای سرمایه‌ای نیز مانند کالاهای مصرفی طی این دوره هم از نظر ارزشی (رشد ۹,۱۶ درصدی) و هم از لحاظ سهم از سبد واردات کشور با افزایش روبرو بوده است.

۴-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تحلیل واردات

کالاهای وارداتی و صادراتی به لحاظ نوع مصرف و آثار آن در اقتصاد به سه بخش کالاهای واسطه‌ای (کالاهایی که در جریان تولید دیگر کالاها یا خدمات مصرف می‌شوند)، کالاهای مصرفی (کالاهای نهایی که در طول سال به طور مستقیم به وسیله مصرف‌کنندگان نهایی مصرف می‌شوند) و کالاهای سرمایه‌ای (کالاهایی که عمر اقتصادی آنها بیش از یک سال است و برای تولید کالاها یا خدمات جدید به کار می‌روند و در حین تولید تغییر شکل نمی‌دهند) تقسیم می‌شوند.

اهمیت طبقه‌بندی کالاها و خدمات وارداتی برحسب کاربرد آن از این جهت است که افزایش و کاهش واردات در هر طبقه به گونه‌ای متفاوت بر اقتصاد کشور اثرگذار است. رشد واردات کالاهای سرمایه‌ای به معنی رشد سرمایه‌گذاری در کشور است. افزایش واردات کالاهای واسطه‌ای به منزله افزایش تولید به‌ویژه در بخش صنعت می‌تواند قلمداد شود، درحالی‌که رشد واردات کالاهای مصرفی می‌تواند ضمن اینکه تهدیدی برای تولید این کالاها در داخل باشد، از کاهش مزیت تولید این کالا در داخل کشور خبر دهد. البته این تفاسیر جنبه بلندمدت داشته و نمی‌توان با نوسانات کوتاه‌مدت این نتیجه‌گیری را به قطعیت بیان داشت.

در سال ۱۳۹۵ از مجموع کالاهای وارداتی، اقلام سرمایه‌ای به لحاظ وزنی افتی نزدیک به ۰,۵ درصد و به لحاظ ارزشی رشد ۹,۱۶ درصدی را نسبت به سال ۱۳۹۴ تجربه کرده‌اند. روند واردات کالاهای واسطه‌ای در مدت‌زمان مورد بررسی به لحاظ وزنی با افت نزدیک به ۷,۸۲ درصد و به لحاظ ارزشی نیز با افت ۰,۱۳ درصدی همراه بوده است. به طور کلی، واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای، همچنین کالاهای سرمایه‌ای به این دلیل که در فرایند تولید به کار گرفته می‌شوند، نقش مستقیمی در افزایش تولیدات داخل، رشد اقتصادی و صادرات دارند. با این حال واردات کالاهای مصرفی در این دوره به لحاظ وزنی و ارزشی رشد بیشتری داشته است. بر اساس آمار، واردات کالاهای مصرفی در سال ۱۳۹۵ رشد نزدیک به ۹,۴۲ درصدی به لحاظ وزنی و رشد نزدیک به ۱۲,۳۰ درصدی به لحاظ ارزشی را تجربه کرده است. با وجود آنکه آمار اعلام‌شده از تأثیر منفی روند کاهشی واردات کالای «واسطه‌ای و سرمایه‌ای» بر بخش تولید حکایت دارد، اما برخی کارشناسان معتقدند که تأثیر واردات کالای واسطه‌ای و سرمایه‌ای یک به یک نبوده و برخی از کالاهای واسطه‌ای که وارد کشور می‌شود عمدتاً کالای سرمایه‌ای محسوب می‌شود، به همین دلیل افت روند واردات کالای سرمایه‌ای به لحاظ وزنی را در کوتاه‌مدت نمی‌توان چندان اثرگذار دانست؛ اما درحالی که اگر این روند تداوم داشته باشد موجب کاهش رشد اقتصادی کشور خواهد شد. بر اساس آمار اعلام‌شده، مجموع کالای سرمایه‌ای واردشده به کشور در سال ۱۳۹۵ بیش از ۸۰۲,۶۴ هزار تن به ارزش نزدیک به ۸۶,۸۶۰,۸۷۶ میلیون دلار بوده است. واردات کالای مصرفی نیز در این مدت برابر با ۲۸۰,۱۰۸ هزار تن بوده که ارزشی برابر با ۶۶۷۵,۵ میلیون دلار دارد. حجم کالای واسطه‌ای نیز در این مدت برابر با ۲۷۸۳۳,۸۳ هزار تن به ارزش ۲۳۶۳۰,۰۲ میلیون دلار بوده است.

منابع:

- پرتال گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمار مقدماتی ماهانه،

(<http://www.irica.gov.ir/Portal/home>)

- United Nations, "Conversion table HS 2012 to BEC" (<http://unstats.un.org>)

جدول ۲۰. وزن و ارزش دلاری صادرات گاز طبیعی و میعانات گازی بر اساس تعرفه HS

رشد ارزشی درصد	۱۳۹۵		۱۳۹۴		BEC	HS
	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	کد ۳	فصل ۲۷- سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها، مواد قیری، موم‌های معدنی
۱۸۸۹۲۷,۲	۲۰۷۹,۳	۹۷۲۵	۱,۱	۳,۳	۳۲۲	گاز طبیعی مایع شده
	۷۳۱۹,۶	۱۸۶۶۲,۸	۰	۰	۳۱	میعانات گازی

مأخذ: استخراج شده از منابع آماری گمرک جمهوری اسلامی ایران

همان‌طور که در جدول شماره (۵) نیز اشاره شد، افزایش قابل ملاحظه‌ای در کد ۳۱ طبقه‌بندی BEC در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به وجود آمده است که این موضوع مرهون اضافه شدن محصول میعانات گازی در ردیف تعرفه کالاهای صادرات غیرنفتی کشور از ابتدای سال ۱۳۹۵ است. آمار مربوط به صادرات این محصول با در نظر گرفتن ردیف تعرفه مجزای (HS ۲۷۰۹۰۰۱۰)، از ابتدای سال ۱۳۹۵ به گزارش‌های آماری صادرات غیرنفتی گمرک اضافه شده است. لذا می‌توان افزایش سهم مواد خام گروه ۳۱ یعنی مواد خام سوخت و روان‌کننده‌های طبقه‌بندی BEC را ناشی از افزایش بیش از ۷ میلیارد دلاری ارزش میعانات گازی دانست. شایان ذکر است که سهم میعانات گازی از کل صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۵ از نظر ارزشی در حدود ۱۶ درصد و از لحاظ وزنی در حدود ۱۴ درصد بوده است.

قابل ذکر است به اذعان برخی کارشناسان، حجم صادرات میعانات گازی در کد تعرفه گاز طبیعی مایع شده با ردیف تعرفه HS ۲۷۱۱۱۱۹۰ تا سال ۱۳۹۴ اعلام می‌شد، در حالی که از سال ۱۳۹۵ این محصول وارد تعرفه جدید ۲۷۰۹۰۰۱۰ شده است. اما با توجه به اطلاعات جدول ۱۱ که از گزارش‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران استخراج شده

است، صحت این موضوع مورد تشکیک قرار دارد، زیرا ردیف تعرفه‌ای گاز طبیعی مایع شده در سال ۱۳۹۵ نیز دارای صادرات بوده (علی‌رغم ایجاد ردیف میعانت گازی، ردیف تعرفه‌ای گاز طبیعی مایع شده حذف نشده است) و کاملاً قابل مشاهده است که گاز طبیعی مایع شده به غیر از میعانات گازی در سال ۱۳۹۵ نیز رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است.